

**Surgailis, Gintautas. *Pirmasis pėstininkų
Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulkas.***

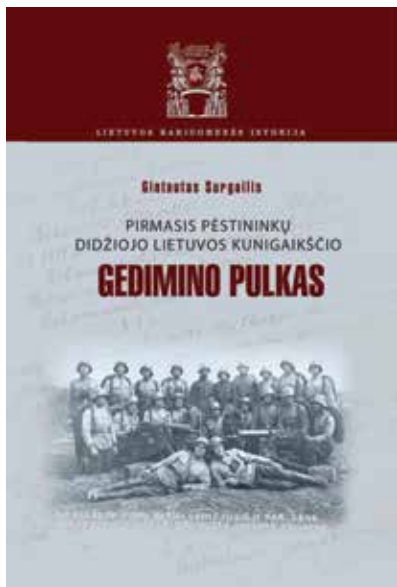
Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2011.

Vyr. ltn. Paulius Rakauskas
*Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos
Vadų ir jaunesniųjų štabo karininkų kursai*

Gintautas Surgailis yra istorikas, publicistas, Lietuvos kariuomenės istorijos tyrinėtojas. Nemaža dalis autoriaus publikacijų sietinos su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Vidurio Europos istorija. Autorius yra ir dimisijos pulkininkas leitenantas, ir humanitarinių mokslų daktaras, todėl žinomas ne tik Lietuvos kariuomenėje, bet ir akademinėje bendruomenėje. G. Surgailio kom-

petencija neleidžia abejoti ir tai, kad per mokslinės veiklos metus jis parašė daugiau nei trisdešimt mokslinių straipsnių ir daugybę veikalų apie Lietuvos kariuomenę. G. Surgailis kaip tyrimo objektą dažnai rinkosi tarpukario Lietuvos pėstininkų pulkus.

Knyga „Pirmasis pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulkas“ – tai mokslinė monografija, kurioje gausu faktų, vardų ir datų, tačiau paskęsti mokslinio teksto monotonijoje neleidžia iliustracijos – nuotraukos ar įsakymų kopijos. Verta at-

kreipti dėmesį į tai, kad, rašydamas monografiją apie Pirmąjį pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulką, autorius išanalizavo per 700 įvairių šaltinių. Knygos turinys ir struktūra yra lengvai suprantami ir aiškūs.

Monografijoje nagrinėjamas laikotarpis, kuriam būdingas kariuomenės problemas galima atpažinti ir šiandien. Aprašomas kasdieniškas pulko gyvenimas, kai pulko aprūpinimas buvo skurdus (pavyzdžiui, gyventojų buvo prašoma paaukoti maisto, uniformų stygių teko spręsti dėvint rusiškas uniformas, tik pakeitus skiriamuosius ženklus), trūko ginkluotės, vyko nuolatinė personalo kaita ir smarkiai stigo karių. Tenka pripažinti, kad su tam tikromis aprūpinimo problemomis susidūrė ir atkurtos Lietuvos kariuomenė, tačiau tuo metu patiriami sunkumai buvo mažesnio masto, o šiandien modernizuojant kariuomenę taip pat trūksta įvairių specialistų ar vadovaujančio personalo.

Pagrindinė knygos tema – Pirmojo pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulko plėtra, veikla ir istorija, kuri nagrinėjama per vadų liniją. Ši knyga puikiai tinka L2A kurso auditorijai (ypač ji įdomi turėtų būti tarnavusiems ar tarnaujantiems Gedimino štabo batalione (toliau – GŠB). Skaitytoją, neturintį tiesioginių sąsajų su GŠB, gali sudominti asmenybės, įvykiai ir situacijos, kurios yra panašios į šiandienos situacijas arba sietinos su šiomis dienomis, pavyzdžiui: personalo drausmė, vadų kontrolė, karių pripažinimas, skatinimas, bausmės, asmeninis vadų pavyzdys kariams. Tiek daug panašumų buvo sunku tikėtis, tačiau, pavyzdžiui, 1920 m. Lietuvos kariuomenę sudarė divizija (šiandien ji yra siekiamybė), kuri susidėjo iš trijų brigadų (kaip ir šiandien). Taip pat analizuojant tuomečius įsakymus, galima akivaizdžiai pamatyti, kad dominuoja panašūs punktai ir struktūra, tačiau reikia pripažinti, kad šių dienų įsakymai yra labiau pritaikyti įgyvendinti ir lengviau suprantami. Knygoje aprašoma, kaip atsirado drausmės ir kontrolės priemonė – raportavimas, pastebėtina, kad raportavimo forma iš esmės nesiskiria ir šiandien. Taip pat atskleidžiama, kaip atsirado tarnybiniai pažymėjimai (tuo metu vadinti „asmens liudijimais“) ir kovinio rengimo žurnalai (atvykęs pulko vadas pastebė-

jo, kad nevyksta karių mokymas, todėl jis kaip kontrolės priemonę nurodė žurnaluose žymėti lankomumą bei rezultatus).

Kalbant apie karių mokymą, verta pastebėti, kad tai buvo gana rimtas iššūkis vadams. Knygos autorius atskleidžia šios problemos mastą pateikdamas susistemintą informaciją lentelėse. Teigiamą įspūdį palieka vadų požiūris į karių mokymą: buvo įrengiamos skaityklos, sudaromi komitetai, atsakingi už sistemingą karių mokymą, vadai kėlė ambicingą tikslą – kiekvienas karys, baigęs tarnybą kariuomenėje, turi būtų raštingas. Kariai buvo mokomi ne tik karybos, taktikos ar statutų, bet ir skaičiuoti, skaityti, rašyti, istorijos, geografijos, kitų dalykų. Šių dienų kariuomenėje dominuoja išsilavinę, tinkamai išauklėti ir tinkamas moralines vertybes puoselėjantys kariai. Prie to prisideda ir kariuomenė, suteikdama palankias sąlygas studijuoti aukštosiose mokyklose, siūsdama į kursus tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, vykdydama pilietinį ir neformalųjį ugdymą. Žinoma, toks rimtas požiūris į išsilavinimą anuomet ir dabar yra naudingas ne tik kariui asmeniškai, bet ir kariuomenei. Motyvuotas ir išsilavinęs karys, tikėtina, užduotis vykdys efektyviau, bus drausmingesnis ir kurs didesnę pridėtinę vertę.

Kalbant apie drausmę, autorius, analizuodamas šaltinius, aptiko nemažai faktų, bylojančių apie drausmės ir disciplinos trūkumus Pirmajame pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulke (ypač tuo metu, kai nevyko aktyvūs kovos veiksmai). Knygoje pateikiami faktai apie sunkiai suvokiamus, nepateisinamus veiksmus, kai kariai dezertyruodavo, vagiliaudavo, plėšikaudavo, girtuokliaudavo ir kitaip nusikalstamai veikdavo ne tik karinėje teritorijoje, bet ir už jos ribų, net tikslingai baugindavo ir išnaudodavo civilius gyventojus, taip menkindami kariuomenės vardą. Kaip ir anuomet, taip ir šiandien tvarkytis su karių drausmės ir disciplinos trūkumu padeda nuobaudos. Autorius G. Surgailis, pasitelkdamas vadų mjr. Igno Musteikio ir plk. lt. Kazio Ladygos pavyzdžius, atskleidžia griežtą, reiklų ir kartu teisingą karininkų (vadų) charakterį bei požiūrį į nusižengimus. Minėti karininkai ir kiti aukštesnes pareigas einantys vadai nevengė skirti nuobaudų ne tik pažeidėjams, bet ir jų tiesioginiams vadams (pavyzdžiui,

plk. lt. K. Ladyga trims paroms uždarė karininką, kuris negebėjo prižiūrėti tvarkos), taip atkreipdami dėmesį į vadų vaidmenį ir atsakomybę. Aptardamas bausmes, autorius dažniausiai mini areštą, šiek tiek rečiau – atlygio mažinimą (ši nuobauda naudojama ir šiandien). Vis dėlto anuomet vadai labiausiai nuogąstavo dėl žalos Lietuvos kariuomenės įvaizdžiui – tai atitinka ir šiandieninę nuostatą, kuri nusakoma posakiu: „Pagal vieno kario elgesį sprendžia apie visą kariuomenę.“ Skaitant knygą, taip pat peršasi išvada, kad drausmės ir disciplinos problemų dažniausiai kildavo tuomet, kai kariai nekovodavo, nesimokydavo, nedalyvaudavo pratybose. Tai puikiai paaiškina dar vieną kariuomenėje paplitusį posakį: „Karys visada turi būti užimtas.“

Gali susidaryti įspūdis, kad Pirmojo pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulko karių tarnybą lydėjo daugybė iššūkių. To nuneigti negalima, bet negalima ir nuneigti, kad šis pulkas užėmė svarbią vietą kovose su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Kita veiklos sritis, kurioje šio pulko kovotojai buvo vertinami, yra rikiuotės pratybos. 1921 m. rugpjūčio 21 d. į pulką atvykusį Lietuvos kariuomenės vadą bene labiausiai nudžiugino rikiuotės pratybų rezultatai. Ši detalė įdomi ir dėl to, kad šių dienų pulko tradicijų tęsėjų – GŠB karių viena iš pagrindinių funkcijų yra reprezentavimas.

G. Surgailis knygoje nevengia atskleisti ir smulkesnių taktikos bei karybos detalių ir faktų. Pavyzdžiui, lietuviai, kovodami su lenkais, ėmėsi gynybos, tačiau naudojo ir kontrpuolimą. Šių dienų aktualijos taip pat rodo, kad gynyba yra daug veiksmingesnė vykdant ją agresyviai, t. y. organizuojant vietines staigias kontratakas. Knygos autorius atskleidžia ir žvalgybos svarbą. Pavyzdžiui, tiltų žvalgyba buvo vykdoma ir anuomet, o šiandieniniame kontekste ji ypač svarbi turint sunkiasvorių technikos vienetų: savaeigių haubicų PzH 2000, pėstininkų kovos mašinų „Boxer“ ar sąjungininkų tankų „Leopard“ bei „Abrams“. Skaitytoją gali sudominti ir ypatin-ga šarvuotojo traukinio „Gediminas“, kurį pagrobė lenkai, istorija.

Galiausiai norisi atkreipti dėmesį, kad monografijoje apie Pirmąjį pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulką

parodoma vadų svarba. Būtent atsakingų, dėmesingų ir netolerantiškų laužantiesiems taisykles vadų pastangomis atsiranda galimybė pasiekti gerus rezultatus tiek kasdienybėje vykdant administracines užduotis ir keliant pulko kovos dvasią bei profesionalumą, tiek mūšio lauke sėkmingai vykdant kovines užduotis ir laimint mūšius. Taip pat, skaitydamas šią knygą, suvoki, koks svarbus ir reikalingas yra subalansuotas karinis rengimas, susidedantis iš pratybų, poilsio, švietimo ir mokymo. Knygoje atskleista ir kontrolės svarba (ypač mažiau patyrusio, neišugdyto, nedrausmingo personalo). Tiesioginių ir aukštesnių vadų (net Generalinio štabo viršininko, kariuomenės vado, ministro) kontrolė leido istorinį pulką plėsti, tobulinti ir sparčiai šalinti pastebėtus trūkumus.

Mano vertinimu, šią knygą tikslinga perskaityti visiems jaunesniesiems karininkams, kariūnams, aukštesnio karinio laipsnio puskarininkiams, GŠB tarnaujantiems kariams. Perskaičius lengviau suprasti tarpukario Lietuvos kariuomenės aktualijas ir tam tikrus sprendimus, sąsajas su šių dienų aktualijomis. Be to, Pirmojo pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulko tradicijų tęsėjams ši monografija gali padėti dar labiau įsigilinti į savo karinio vieneto ištakas, tradicijas bei istoriją.